

2 Het Rijk in cijfers

2.1 Personele en materiële uitgaven van het Rijk

Totale apparaatsuitgaven

In 2010 bedroegen de personele en materiële uitgaven van het Rijk € 13,3 miljard, in 2011 is dit licht gestegen naar € 13,4 miljard. Dit betreft de apparaatsuitgaven van ministeries inclusief de baten-lastendiensten en exclusief Defensie, KLPD en zbo's. Een daling van de apparaatsuitgaven is bij het regeerakkoord afgesproken per 2012.

Tabel 2.1 Personele uitgaven 2011 (in miljoenen €)

Salaris	4.881
Vakantie-uitkering	397
Eindejaarsuitkering	397
Toe(s)lagen	61
Kortingen	-73
Inconveniënten	107
Overwerk	14
Jubilea	20
Reiskosten	112
Vergoedingen-schadeloosstellingen	25
Overig	97
WG-last pensioen	768
WG-last Sociale Voorzieningen	284
WG-last Zorgverzekeringswet	288
Totaal	7.380

Bron: salarisadministratie

De uitgaven voor het personeel zijn gebaseerd op de salarisbetalingen die P-Direkt namens de ministeries (exclusief Defensie) heeft verzorgd. De personele uitgaven zijn een onderdeel van de totale apparaatsuitgaven (van € 13,4 miljard).

2.2 Afronding personele taakstelling VRD

Het aantal werknemers in fulltime-equivalenten (fte's) is eind 2011 in vergelijking met eind 2010, gedaald met 3,6%. 2011 was het laatste jaar, waarin de ministeries de taakstelling in het kader van de Vernieuwing Rijksdienst (VRD) moesten realiseren. Op de volgende pagina staat de kwantitatieve slotrapportage over de afronding van deze taakstelling.

Nota bene: de cijfers betreffen niet alleen de ambtenaren die tot de sector Rijk behoren, maar ook de werknemers bij de zelfstandige bestuursorganen (zbo's) waarvoor een VRD-taakstelling van toepassing was.

Tabel 2.2 Personele taakstelling VRD-totaaloverzicht							
Ministerie	Nulmeting	31/12/2007	31/12/2008	31/12/2009	31/12/2010	31/12/2011	Vershil 2006-2011
AZ	458	442	436	451	397	380	-78
BZ	3.287	3.258	3.186	3.060	2.838	2.714	-573
BZK	3.454	3.499	3.683	4.004	4.595	10.607	7.153
EL&I						16.899	16.899
EZ	5.897	5.914	5.970	6.004	5.866		-5.897
Financiën	32.522	33.658	33.639	33.587	32.736	31.682	-840
IenM						18.200	18.200
LNV	8.653	8.492	8.549	8.467	8.256		-8.653
OCW ¹	11.849	11.591	11.123	11.034	10.998	7.254	-4.595
SZW	25.283	23.600	22.473	23.355	23.633	21.778	-3.505
VenJ	28.612	29.203	29.015	28.517	27.657	22.725	-5.887
VenW	16.026	16.113	16.058	15.855	15.393		-16.026
VROM	5.822	5.789	5.644	5.470	5.196		-5.822
VWS	7.275	7.413	7.191	7.201	6.514	6.283	-992
Eindtotaal (in fte)	149.138	148.972	146.967	147.005	144.077	138.522	-10.616

¹ In 2011 zijn de cijfers over 2010 alsnog bijgesteld met verbeterde informatie van een aantal zbo's

Tabel 2.2 Vervolgtabel personele taakstelling VRD-totaaloverzicht							
Ministerie	Totale taakstelling	Intensiveringen vorige kabinetten	fte-fondsen 2011	Overboe- kingen	Bijzondere groepen	Toegestaan plafond 2011	Stand 31-12-2011
AZ	69	14		-11		392	380
BZ	391	0	20	-90		2.826	2.714
BZK	405	551	53	7.091	19	10.763	10.607
EL&I	1.909	525	141	3.424		16.731	16.899
EZ							
Financiën	1.201	1.759	33	107		33.220	31.682
IenM	1.423	125	40	3.415		18.183	18.200
LNV							
OCW	1.436	139		-3.467		7.085	7.254
SZW	1.366	836	8	-351	17	24.427	21.778
VenJ	1.771	2.122	88	-5.258	126	23.919	22.725
VenW							
VROM	913	27		-4.976			
VWS	888	41	11	151		6.590	6.283
Eindtotaal (in fte)	11.772	6.139	394		162	144.136	138.522

Tabel 2.3 Personele taakstelling Defensie

Defensie ¹	Nulmeting	31/12/2007	31/12/2008	31/12/2009	31/12/2010	31/12/2011
Bestuursdepartement (beleid en ondersteuning)	1.213	1.213	1.263	1.265	1.257	1.204
MIVD	886	848	886	893	929	940
Agentschappen ²	5.470	5.400	5.384	5.159	4.824	4.457
Overig Defensie	65.408		64.945	64.560	65.385	64.943
Totaal (in fte)	72.977		72.478	71.877	72.395	71.544

¹ Voor Defensie gaat het om het aantal formatieplaatsen

² Door een overboeking in 2011 (van BZK naar Defensie) is de nulmeting opgehoogd met 39 fte

Tabel 2.4 Personele taakstelling politie

Politie	Nulmeting	31/12/2007	31/12/2008	31/12/2009	31/12/2010	31/12/2011
KLPD	4.701	4.865	4.900	4.975	4.933	4.939
Politieacademie	1.582	1.775	1.800	1.706	1.619	1.583
Politieregio's	46.586	47.139	47.400	48.340	48.759	49.365
Totaal (in fte)	52.869	53.779	54.100	55.021	55.311	55.887

Tabel 2.5 Personele taakstelling Justitie OM/ZM

Justitie OM/ZM	Nulmeting	31/12/2007	31/12/2008	31/12/2009	31/12/2010	31/12/2011
Openbaar Ministerie	674	714	756	787	796	780
Ondersteuning OM	3.365	3.542	3.776	3.897	3.863	4.039
Rechtspraak ¹	2.072	2.127	2.176	2.203	2.275	2.230
Ondersteuning Rechtspraak	7.025	7.095	7.214	7.467	7.409	7.167
Ondersteuning Hoge Raad	106	113	135	147	135	127
Totaal (in fte)	13.242	13.591	14.058	14.501	14.478	14.343

¹ De cijfers in 2009 en 2010 bleken niet conform jaarverslag Rechtspraak en zijn hersteld

Tabel 2.6 Personele taakstelling per onderdeel

Omvang per onderdeel	Nulmeting	31/12/2007	31/12/2008	31/12/2009	31/12/2010	31/12/2011
Beleid	11.225	10.816	10.582	10.697	10.682	10.843
Ondersteuning	7.667	7.776	7.444	7.680	7.630	6.910
Inspectie/toezicht	7.106	6.916	6.781	6.752	6.597	6.361
Uitvoering	123.140	123.464	122.160	121.877	119.167	114.408
Totaal Rijk (in fte)	149.138	148.972	146.967	147.005	144.077	138.522

Bron: salarisadministraties en enquête bij ministeries

Eind 2011 bedroeg de omvang van de rijksdienst, inclusief zbo's en exclusief Defensie, politie en magistratuur 138.522 fte's. Dat was eind 2006, het moment van de nulmeting, nog 149.138 fte's. Dit is een daling van 10.616 fte's. Rekening houdend met de intensiveringen, fondsen voor speciale doeleinden en bijzondere groepen die in eerdere VRD-rapportages zijn vermeld, zou de omvang van de rijksdienst eind 2011 mogen uitkomen op 144.136 fte's. De feitelijke omvang is 5.614 fte's lager. Daarmee is ruimschoots aan de beoogde taakstelling voldaan.

Vergelijking van bovenstaande cijfers met de hierna vermelde bezettingscijfers van de sector Rijk, vergt de volgende specificatie.

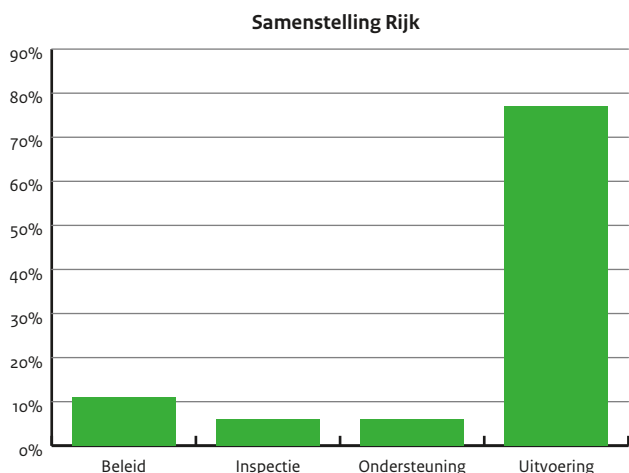
Tabel 2.7 Bezettingscijfers van de sector Rijk

Totaal Rijksdienst	138.522
waarvan zbo's	- 40.492
Totaal Rijk excl. zbo's	98.030
ondersteuning OM	+ 4.039
ondersteuning Rechtspraak	+ 7.167
ondersteuning Hoge Raad	+ 127
Hoge Colleges van Staat	+ 1.630
Totaal sector Rijk (in fte)	110.993

2.3 Personele bezetting van het Rijk

1. Samenstelling Rijk

Van de 119.066 (in fte: 110.993) werknemers in de sector Rijk (de ministeries, exclusief Defensie en de zbo's) werkt 77% in de uitvoeringsorganisaties. De overige werknemers (23%) werken in beleid, ondersteuning (bedrijfsvoering) en toezicht (onder meer inspecties). De werksoort uitvoering concentreert zich bij de Ministeries van Veiligheid en Justitie, Financiën en Infrastructuur en Milieu. Zij nemen samen meer dan 80% van de uitvoering voor hun rekening. Het gaat daarbij onder meer om de dienst Justitiële Instellingen, de Kinderbescherming, de Belastingdienst en Rijkswaterstaat.

Bron: salarisadministraties

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling weer van het aantal fte's per ministerie tussen 2010-2011. Een deel van de verschuivingen in de aantallen fte's per ministerie wordt veroorzaakt door de departementale herindelingen. Bijna alle ministeries zijn kleiner geworden (gecorrigeerd door departementale herindeling).

Tabel 2.8 Sector Rijk in fte

Ministerie	2010 aantal	2010 in %	2011 aantal	2011 in %
AZ	397	0,3%	380	0,3%
BZ	2.838	2,5%	2.714	2,4%
BZK	4.418	3,9%	9.128	8,2%
EL&I			9.695	8,7%
EZ	3.705	3,2%		
Financiën	31.634	27,7%	30.531	27,5%
IenM			13.112	11,8%
LNV	6.569	5,7%		
OCW	4.014	3,5%	3.869	3,5%
Rechtspraak	7.471	6,5%	7.232	6,5%
SZW	2.397	2,1%	2.259	2,0%
VenJ	29.695	26,0%	26.255	23,7%
VenW	12.112	10,6%		
VROM	3.253	2,8%		
VWS	4.211	3,7%	4.189	3,8%
Hoge Colleges van Staat ¹	1.616	1,4%	1.630	1,5%
Totaal	114.328	100,0%	110.993	100,0%

¹ De Hoge Colleges van Staat zijn geen ministerie, maar horen bij de sector Rijk

Bron: salarisadministraties

2. Personeelsopbouw

De toenemende diversiteit in de samenleving en op de arbeidsmarkt (naar leeftijd, geslacht en herkomst) is een relevante ontwikkeling voor alle grote werkgevers. Het Rijk hecht aan een evenwichtige personeelsopbouw om deze variatie te benutten. Dit moet zoveel mogelijk deel uitmaken van het reguliere beleid voor instroom, doorstroom en behoud van personeel. Het Rijk heeft op dit moment geen kwantitatieve doelstellingen voor de personeelsopbouw. Wel wordt de personeelsopbouw van de rijksoverheid gemonitord op de kenmerken leeftijd, geslacht en herkomst.

Leeftijdsoopbouw

De gemiddelde leeftijd van het rijkspersoneel is iets gestegen ten opzichte van 2010. De gemiddelde leeftijd varieert per ministerie. Die van het Ministerie van VenJ is het laagst (42,7). Het Ministerie van Financiën heeft qua personeel de hoogste gemiddelde leeftijd (48,7).

De instroommogelijkheden bij het Rijk in algemene zin en dus ook voor jongeren zijn al een aantal jaren beperkt vanwege de taakstellingen die gepaard gaan met inkrimpingen. Doordat het Rijk bij inkrimpingen en reorganisaties het last-in-first-out-principe hanteert, stromen jongeren ook eerder uit. Door de economische recessie is de vrijwillige (externe) mobiliteit bij het Rijk beperkt.

Het aandeel medewerkers tussen 45 tot 60 jaar is licht gestegen. Het aantal rijksambtenaren tussen 60 tot 65 jaar is iets meer toegenomen. Dit komt omdat de mogelijkheden om vervroegd uit te treden een aantal jaren geleden zijn beperkt. Vertrok een aantal jaren geleden de gemiddelde ambtenaar nog voor zijn zestigste levensjaar, inmiddels is dat opgelopen naar 63 jaar. De stijging van de gemiddelde leeftijd bij het Rijk zet de komende jaren door. De eerder, voor de hele Nederlandse overheid voorspelde 'grote uittocht' voor de komende jaren, komt voor het Rijk pas tussen 2015 en 2020 tot stand. De uitstroom van gepensioneerde ambtenaren bij het Rijk is de komende jaren 10% lager dan de ramingen van het rapport 'De grote uittocht'. Dat komt omdat de gemiddelde leeftijd van de rijksambtenaren die uitstromen lager is dan in het verleden en vanwege de na-ijlende effecten van de zogenoemde 'Remkes-regeling' die tussen 2004 en 2005 is toegepast.

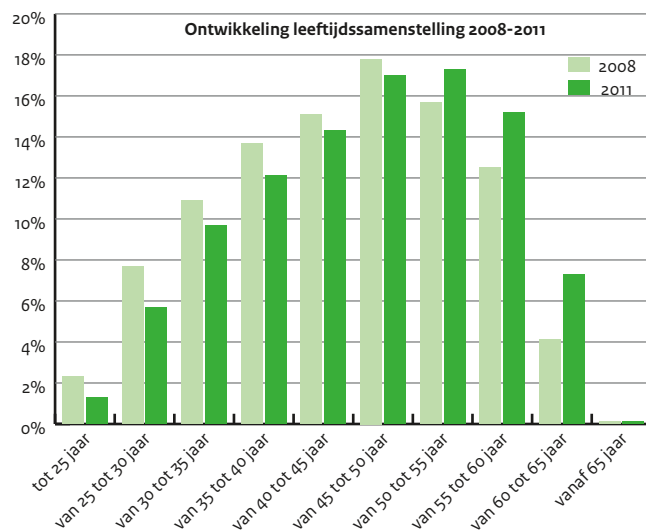
Het aandeel werknemers dat na hun 65ste doorwerkt is laag (0,1%) en gelijk gebleven ten opzichte van 2008.

Tabel 2.9 Ontwikkeling gemiddelde leeftijd per ministerie

Ministerie	2008	2009	2010	2011
AZ	42,2	41,9	43,1	44,1
BZ	45,6	45,6	47,0	47,5
BZK	42,7	43,0	43,7	44,0
EL&I				46,3
EZ	42,7	43,0	43,8	
Financiën	46,3	47,0	47,9	48,7
IenM				47,4
IenM-RWS				46,8
LNV	44,2	45,0	46,0	
OCW	46,1	46,4	46,3	46,9
Rechtspraak	40,8	40,9	41,4	42,0
SZW	46,2	46,4	46,7	47,3
VenJ	40,6	41,2	42,1	42,7
VenW	44,3	44,9	45,8	
VenW-RWS	45,5	45,9	46,2	
VROM	46,2	47,0	47,6	
VWS	44,1	44,2	44,8	45,2
Hoge Colleges van Staat ¹	44,9	44,3	44,4	44,5
Totaal	43,8	44,3	45,1	45,7

1: De Hoge Colleges van Staat zijn geen ministerie, maar horen bij de sector Rijk

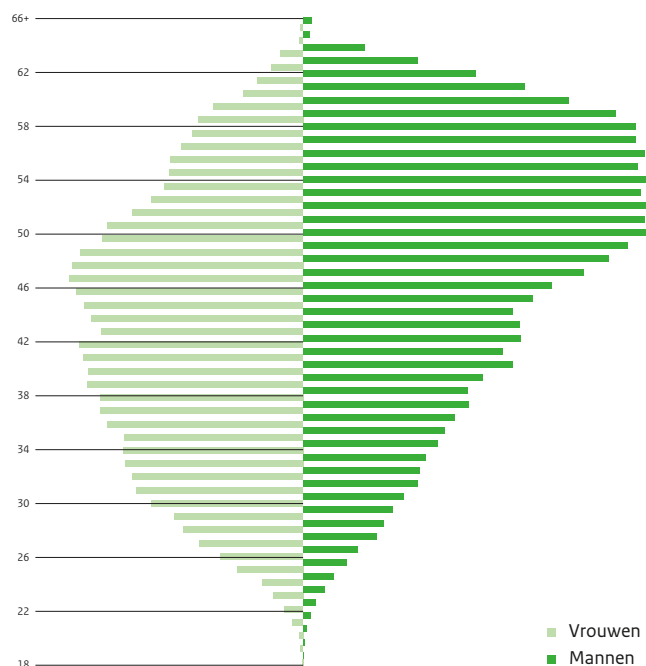
Bron: salarisadministraties

Bron: salarisadministraties

Man-vrouwverdeling

Mannen vanaf vijftig jaar zijn binnen het Rijk oververtegenwoordigd. Daarentegen zijn vrouwen tot vijftig jaar goed vertegenwoordigd. Voor een deel komt dat omdat meer vrouwen deelnemen aan het arbeidsproces. Voor de jongste groep instromers geldt daarnaast dat deze feminisering de man-vrouwverdeling in hogere opleidingen weerspiegelt. Voor een ander deel is de groei van het aandeel van vrouwen een resultaat van eerder gericht beleid op dit terrein.

In bijlage 2 staat meer detailinformatie over de man-vrouwverdeling per schaalniveau, en informatie over de in- en uitstroom.

Culturele diversiteit

Het aandeel medewerkers met een allochtone achtergrond schommelt al enkele jaren rond 8%. In 2011 bedroeg hun aandeel 8,3%, waarbij dit percentage in de lagere schalen hoger ligt dan in de hogere schalen. Het percentage instromers met een allochtone achtergrond ligt hoger; 14,4% in 2011. Wanneer wordt gekeken naar de opbouw van de instroom, valt op dat het aandeel allochtone instromers het hoogst is in de leeftijdscategorieën tot 40 jaar. Dit weerspiegelt de veranderende bevolkingssamenstelling in de jongere generaties en (gedeeltelijk) het stijgende opleidingsniveau onder Nederlanders van allochtone herkomst.

Tabel 2.10 Aandeel allochtonen in dienst bij de ministeries

Ministerie	2007	2008	2009	2010	2011
AZ	8,5%	7,9%	8,1%	8,1%	7,0%
BZ	8,5%	8,1%	7,9%	7,7%	7,8%
BZK	9,6%	10,0%	10,2%	11,5%	13,3%
EL&I					6,1%
EZ	7,3%	7,5%	7,9%	7,9%	
Financiën	6,6%	6,7%	6,9%	6,8%	6,8%
IenM					5,7%
LNV	4,9%	5,2%	5,6%	5,3%	
OCW	7,6%	7,7%	8,3%	6,6% ²	6,3%
Rechtspraak					9,0%
SZW	9,8%	9,7%	10,3%	10,2%	10,0%
VenJ	10,2%	10,8%	11,0%	10,7%	10,7%
VenW	5,3%	5,5%	5,7%	5,9%	
VROM	7,5%	7,5%	7,7%	7,6%	
VWS	6,6%	6,1%	6,7%	6,9%	6,9%
Hoge Colleges van Staat ¹	10,1%	10,5%	10,7%	10,1%	10,2%
Totaal	7,9%	8,2%	8,4%	8,3%	8,3%

1: De Hoge Colleges van Staat zijn geen ministerie, maar horen bij de sector Rijk

2: Het verschil met 2009 wordt veroorzaakt door de uitbreiding van OCW met DUO-Groningen (voormalig zbo)

Bron: BZK-DGBK-APS

Tabel 2.11 Aandeel allochtonen naar schaalniveau

	2009	2010	2011
Schaal 1-2	20,3%	12,1%	18,5%
Schaal 3-5	16,1%	15,3%	15,0%
Schaal 6-8	11,4%	11,4%	11,7%
Schaal 9-11	5,9%	6,2%	6,3%
Schaal 12-14	3,1%	3,2%	3,3%
Schaal 15 en hoger	1,3%	1,4%	1,5%

Bron: BZK-DGBK-APS

Tabel 2.12 Aandeel allochtonen in de instroom naar leeftijd

	2009	2010	2011
tot 25 jaar	17,4%	18,1%	17,7%
25-29	19,1%	18,5%	16,0%
30-34	17,8%	15,3%	14,1%
35-39	15,1%	13,7%	16,6%
40-44	9,5%	11,4%	11,2%
45-49	8,1%	7,8%	8,2%
50-54	5,6%	7,1%	5,7%
55-59	4,3%	6,4%	6,6%
60-64	14,8%	3,2%	6,7%
Totaal	15,2%	14,0%	14,4%

Bron: BZK-DGBK-APS

2.4 Externe inhuur

Hieronder zijn de uitgaven weergegeven voor externe inhuur in 2011, inclusief een rapportage over de naleving van het maximumtarief zoals dat per 1 januari 2011 geldt voor de externe inhuur buiten de zogeheten mantelcontracten.

Sturingsinstrumentarium externe inhuur

Er is met de Tweede Kamer een sturingsinstrument afgesproken voor de inhuur van extern personeel bij het Rijk. Er is een norm ingesteld voor de totale uitgaven voor externe inhuur. Deze mag maximaal 10% van de totale personele uitgaven bedragen (ambtelijk personeel en externe inhuur). De norm heeft het karakter van 'comply-or-explain'. Vanaf 1 januari 2011 is het maximum uurtarief voor de inhuur van extern personeel buiten de mantelcontracten € 225 per uur (exclusief btw). Als dit tarief wordt overschreden moeten de ministeries dit toelichten in hun jaarverslagen.

Uitgaven externe inhuur

In de departementale jaarverslagen over 2011 rapporteren de ministeries over de uitgaven voor externe inhuur. Een totaaloverzicht is opgenomen in bijlage 3. Onderstaande tabel presenteert de uitgaven voor externe inhuur in vier categorieën. Ter vergelijking zijn hierin ook de jaren 2010 en 2009 opgenomen.

Tabel 2.13 Uitgaven externe inhuur

	2009		2010		2011	
	€ x1.000	%	€ x1.000	%	€ x1.000	%
Beleidsgevoelig	179.025	13,9	115.742	11,3	71.261	8,1
Beleids- ondersteuning	268.773	20,9	220.629	21,5	218.810	25,0
Uitvoering	815.412	63,5	668.047	65	579.479	66,2
Vernieuwing Rijksdienst	20.678	1,7	22.760	2,2	6.204	0,7
Totale uitgaven	1.283.888	100	1.027.205	100	875.754	100

Bron: Bijlagen bij de Departementale jaarverslagen 2011

De totale uitgaven voor externe inhuur over het jaar 2011 bedroeg € 876 miljoen. Ten opzichte van 2010 (€ 1.027 miljoen) betekent dit een daling met ruim € 151 miljoen, ofwel een daling van circa 15%. Circa 50% (€ 85 miljoen) van deze daling is gerealiseerd door het ministerie van Defensie. De daling van 2010 ten opzichte van 2009 (zie tabel 2.13) heeft zich in 2011 verder doorgezet.

Het Rijk heeft in alle categorieën minder geld besteed aan externe inhuur. In 2011 zijn alleen de ministeries van BZK (14%), EL&I (14%) en VWS (12,9%) nog boven de uitgavennorm van 10% uitgekomen.¹

De daling van uitgaven hangt samen met de disciplinerende werking van de uitgavennorm en de gevolgen van de taakstellingen van het vorige en huidige kabinet. Maar ook met diverse initiatieven binnen de rijksdienst die de beschikbare capaciteit van het eigen personeel beter benutten voordat wordt overgegaan tot externe inhuur. De oprichting van een rijksbrede ICT-projectenpool is hiervan een voorbeeld. Ook kan vastgesteld worden dat het kleiner worden van de rijksdienst (in fte's) niet heeft geleid tot meer externe inhuur.

Maximumtarief voor inhuur buiten mantelcontracten

De ministeries rapporteerden in hun jaarverslagen over 2011 hoe vaak en waarom het maximumtarief is overschreden. Bijlage 3 vermeldt per ministerie het aantal gerapporteerde overschrijdingen van het maximumtarief. Vijf ministeries hebben het maximumtarief niet overschreden. Vier ministeries hebben deze norm één tot drie keer overschreden. Bij het Ministerie van Financiën en het Ministerie van VenJ is het aantal overschrijdingen respectievelijk twaalf en negen. De reden van de overschrijdingen was gelegen in de noodzaak zeer specifieke en schaarse expertise in te huren.

¹ Bij de invoering van het sturingsinstrumentarium externe inhuur in 2009 was voor enkele ministeries - waaronder het voormalige EZ en VWS - met de Tweede Kamer afgesproken een afwijkende norm te hanteren, waarbij het inhuurpercentage 2008 gold als norm, in drie jaar af te bouwen tot 13% in 2011. Vervolgens is in 2010 met de Tweede Kamer - naar aanleiding van de motie-Roemer - afgesproken dat vanaf 2011 de norm van 10% geldt.